

РАЗДЕЛ 3. УЧЕТ И АУДИТ

УДК 336.146

Ваниева М. Р., Левина Ю. Н.

МЕТОДИКА СОСТАВЛЕНИЯ И КОНТРОЛЬ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ В БЮДЖЕТНОЙ СФЕРЕ

У статті досліджено методику складання та контроль фінансової звітності у бюджетній сфері.

Ключові слова: складання фінансової звітності, контроль фінансової звітності.

В статье исследована методика составления и контроль финансовой отчетности в бюджетной сфере.

Ключевые слова: составление финансовой отчетности, контроль финансовой отчетности.

The paper studies methods of making reports and control of financial reporting in the public sector.

Key words: making financial reports, control over financial reporting.

Постановка проблемы. Финансовая отчетность представляет собой обобщение результатов и показателей, которые характеризуют финансово-хозяйственную деятельность предприятия. Данные квартального отчета являются достоверными, понятными источниками информации для проведения анализа финансово-экономического состояния предприятия. Для принятия решений нужно проанализировать финансовые отношения с партнерами, платежеспособность организации, обеспеченность ее финансовыми ресурсами и эффективностью их использования. Для эффективного управления предприятием необходима оценка этих показателей. С помощью таких показателей руководители улучшают контроль и планирование своей финансовой деятельности.

Одной из важных задач бухгалтерского учета является наличие обеспечения пользователей достоверной и своевременной информацией об активах организации и источниках их формирования, финансово-хозяйственном состоянии деятельности и результатах этой деятельности.

Кроме функции источника информации, квартальный отчет выполняет контрольную функцию как внешних, так и внутренних органов управления за достоверностью отражения финансовой деятельности предприятия. Внутренними пользователями являются финансово-экономическое управление, финансовые аналитики предприятия и другие лица, которые пользуются отчетом в своей работе. Субъекты, использующие публикуемую информацию финансовой отчетности для получения сведений об организации, являются внешними пользователями.

Анализ литературы. В развитие вопросов Бухгалтерского учета в бюджетных учреждениях внесли большой вклад известные специалисты: Р. Т. Джога, С. В. Свирко, Ф. Ф. Бутинец, И. Т.

Ткаченко, Л. В. Панкевич, Ю. В. Пасичник, В. М. Опарин, Т. М. Боголиб и другие, чьи научные наработки осуществили весомый вклад в становление и развитие финансовой отчетности. Однако стремительные изменения бюджетного законодательства и необходимость приведения учета в государственном секторе к международным стандартам обуславливают постановку новых задач для научных исследований в данной сфере.

Разработки национальных положений бухгалтерского учета в государственном секторе являются одним из ключевых направлений совершенствования системы финансовой отчетности.

Цель статьи – исследование и усовершенствование методики составления и контроля финансовой бухгалтерской отчетности на предприятии.

Изложение основного материала. Финансовая отчетность представляет собой совокупность форм отчетности, составленных на основе данных бухгалтерского учета и результатов хозяйственной, финансовой, управленческой деятельности предприятия за отчетный период. Порядок ведения бухгалтерского учета и составления финансовой отчетности определен Законом Украины «О бухгалтерском учете и финансовой отчетности» [1].

Финансовая отчетность включает пакет отчетности, составление таблиц к отчетности, рабочих инструкций, проведение совещаний по составлению отчета [2].

В Украине ведение бухгалтерского учета и составление квартального отчета основано на следующих принципах:

- *законности* – информация, отраженная в квартальном отчете должна быть составлена в соответствии с законодательной (нормативно-правовой) базой Украины;

- *достоверности* – информация, изложенная в отчете должна, соответствовать информации, отраженной в первичных документах, мемориальных ордерах и журнале «Главная-Книга»;
- *начисления доходов и расходов*, для определения финансового результата отчетного периода нужно сопоставить доходы отчетного периода с расходами и отразить в отчете на момент их возникновения, независимо от уплаты денег;
- *полного освещения*, согласно которому квартальный отчет содержит всю информацию о фактических и потенциальных операциях и событиях, которые могут повлиять на принимаемые решения;
- *последовательности*, которая показывает применение предприятием учетной политики;

изменение учетной политики должно быть обосновано в финансовой отчетности;

- *осмотрительности*, согласно которой оценки, используемые в бухгалтерском учете, должны предотвращать занижение оценки доходов предприятия;
- *превалирования сущности над формой*, по которому операции должны учитываться в соответствии с их сущностью;
- *единого денежного измерителя*, который предполагает измерение всех операций предприятия в квартальном отчете в единой денежной единице [3].

Для того чтобы финансовая информация квартального отчета была полезной и достоверной для внутренних и внешних пользователей, она должна быть полной, объективной и своевременной (рис. 1).

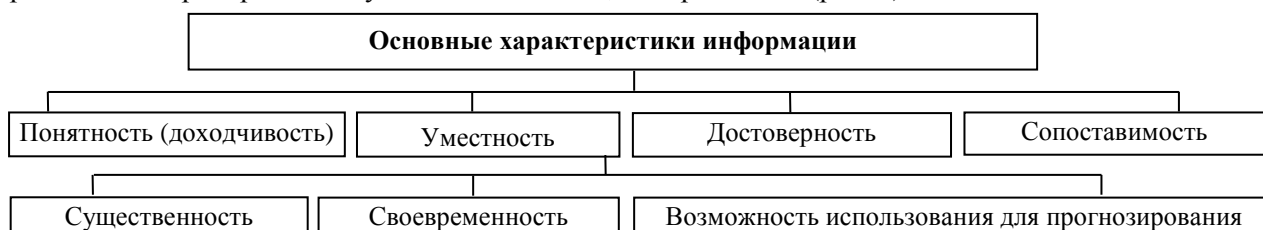

Рис. 1. Характеристика финансовой отчетности [4].

Качественные характеристики бухгалтерского отчета определяются требованиями, предъявляемыми к ней.

Финансовая отчетность предусматривает дополнения к отчету, чтобы пользователи могли использовать дополнительную информацию по полученным доходам и проведенным расходам для более глубокого раскрытия финансовой и хозяйственной политики предприятия [5].

При составлении отчета по формам № 2 – о нахождении и использовании средств общего фонда, № 4 – о нахождении и использовании средств специального фонда, № 7 – о задолженности за бюджетными средствами, № 9 – о результатах финансовой деятельности в форме, необходимо подчеркнуть ее номер, бюджет, по которому создан отчет (государственный или местный бюджет), указать коды классификации расходов и кредитование бюджета, их название. При составлении отчета по форме № 7, кроме этого, необходимо указать фонд бюджета (общий или специальный), по средствам которого составлен отчет.

Распорядители средств государственного и местного бюджета могут устанавливать для получателей бюджетные средства, которые принадлежат к сфере ее управления, справки к пояснительной записке и получать от них дополнительную информацию. Данные финансовой и бюджетной отчетности распорядителей и полу-

чателей бюджетных средств, проверяются частью соответственно аналогичным данным, отраженным в бухгалтерском учете органов Казначейства.

Данные бухгалтерского учета органов Казначейства по операциям обслуживания смет (планов использования бюджетных средств), которые формируются в информационной системе Государственной казначейской службы Украины.

Экземпляры финансовой и бюджетной отчетности распорядителей и получателей бюджетных средств, а также сведенная финансовая и бюджетная отчетность главных распорядителей бюджетных средств должны быть проверены и завизированы соответствующими органами Казначейства (утверждены подписью, печатью или штампом на каждой странице всех форм финансовой и бюджетной отчетности и форм, которые касаются раскрытия элементов финансовой и бюджетной отчетности).

В случае, когда при составлении форм финансовой и бюджетной отчетности не были соблюдены требования этого порядка, органы Казначейства применяют меры влияния и нарушения бюджетного законодательства, которые определены Бюджетным кодексом Украины.

Главные распорядители, которые имеют в своей сети распорядителей и получателей бюджетных средств, в сведенной годовой отчетности подают отдельно сведенные отчеты по фор-

мам № 2д., № 2м., № 4д., № 4м., № 7д., № 7м., № 7д.1., № 7м. 1 по всем кодам программной классификации расходов и кредитования местных бюджетов:

- распорядители бюджетных средств;
- получение бюджетных средств;
- общий своденный отчет.

Формы отчетности и объяснительные записки подписываются руководителями и главными бухгалтерами (специалистами, на которых положены обязательства бухгалтерской службы). Без таких подписей финансовая и бюджетная отчетность считаются не действительными.

Предоставление финансовой отчетности сопровождается листом, в котором указываются формы отчетности, их объем (количество листов по каждой форме) и перечень форм, которые не подаются в связи с отсутствием показателей.

Элементы квартальной бюджетной отчетности раскрываются в Объяснительной записке (дополнение 14).

Контроль за деятельностью учреждения – это система мероприятий, которые осуществляются органами государственной власти и направлены на обеспечение законности действий должностных лиц учреждения по использованию бюджетных средств.

Главной составляющей финансового контроля является бюджетный контроль, объектом которого являются операции бюджетного процесса во время составления, рассмотрения, утверждения, внесения изменений, исполнения бюджета или отчета о его исполнении.

В системе отчетности в государственном секторе действующая система является объемной по структуре и сложной, не соответствует международным стандартам. Финансовая отчетность, подготовленная на основе кассового метода, охватывает поступления и выплаты средств, а также их остатки на начало и конец отчетного периода. Проведенные исследования

не исчерпывают всех аспектов проблем методики составления и контроль финансовой отчетности в бюджетной сфере, которые найдут отражение в дальнейших наших исследованиях.

Выводы.

1. Необходимо усовершенствование системы квартальной отчетности, в частности, доработка существующих форм квартальной отчетности, а также показателей исполнения бюджетов и смет бюджетных учреждений и государственных целевых фондов.

2. Внедрение на базе бюджетных предприятий системы внутреннего контроля, а именно: отдельного структурного подразделения в непосредственном подчинении руководителя предприятия.

3. Необходимо разработать программное обеспечение для бюджетной сферы с учетом специфики аналитического бухгалтерского учета по усовершенствованию составления финансовой отчетности.

ЛИТЕРАТУРА

1. Закон Украины «О бухгалтерском учете и финансовой отчетности» от 16 октября 2012 года № 5463-VI [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.profiwins.com.ua/ru/legislation/laws/247.html>.
2. Джога Р. Т. Учет в бюджетных учреждениях : учебник / Р. Т. Джога. – К. : КНЭУ, 2006. – 480 с.
3. Порядок складання фінансової та бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0196-12>.
4. Матвеева В. Все про облік оподаткування бюджетних організацій / В. Матвеева, С. Замазій. – Харків : Фактор, 2005. – 1024 с.
5. Ткаченко И. Т. Отчетность бюджетных учреждений : учебное пособие / И. Т. Ткаченко. – К. : КНЭУ, 2005. – 548 с.

УДК 657

Керимов А. Т.

ВОЗМОЖНОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ МЕТОДОВ IDEF В УПРАВЛЕНЧЕСКОМ УЧЕТЕ

На основі дослідження методології IDEF розроблено науково-методичний підхід щодо застосування методів IDEF в управлінському обліку.

Ключові слова: управлінський облік, метод, IDEF.

На основе исследования методологии IDEF разработан научно-методический подход по применению методов IDEF в управленческом учете.

Ключевые слова: управленческий учет, метод, IDEF.

Scientific and methodical approach to the IDEF method application in the management accounting based on the IDEF methodology study is developed.

Key words: management accounting, method, IDEF.

Постановка проблемы. Стремительное развитие информационных технологий, постоянное повышение интенсивности конкуренции, систематическое изменение нормативно-правовой базы, развитие потребительской культуры, кризисные явления в экономике – все это выдвигает высокие требования к адекватности информационной системы любого хозяйствующего субъекта, стремящегося сохранить и укрепить свою конкурентную позицию.

В основе этой системы лежит бухгалтерский учет, который состоит из трех подсистем: финансовый, налоговый и управленческий учет. Если первые две подсистемы интересуют в первую очередь внешних пользователей и имеют ретроспективный характер, то третья – это источник информации, используемой внутренними пользователями в процессе принятия решений для повышения эффективности управляемого объекта в перспективе.

Поэтому управленческий учет предполагает возможность применения любых средств получения полезной для системы менеджмента информации, что ставит перед учеными и специалистами проблему постоянного совершенствования инструментария управленческого учета.

В частности, это относится к расширению возможностей управленческого учета за счет адаптации методов моделирования бизнеса, которые позволяют выявить резервы и источники повышения эффективности и конкурентоспособности. Среди них особое место принадлежит методам IDEF, разработанным с целью модели-

рования сложных систем с возможностью определения самим исследователем глубины обследования процессов.

Анализ литературных источников позволяет выделить ряд работ [1–4], в которых обосновываются значение и место управленческого учета в системе управления предприятием. Работы [5; 6] посвящены необходимости совершенствования концептуальных основ управленческого учета. В исследованиях [7–10] рассматриваются теоретические и практические аспекты стратегического управленческого учета. В работах [11; 12] систематизированы исследования проблематики управленческого учета.

Несмотря на научную и практическую значимость указанных работ, в них не рассматривается возможность применения методов IDEF в управленческом учете.

Цель статьи – исследовать теоретико-методологические основы IDEF-методологии и разработать научно-методический подход по применению методов IDEF в управленческом учете.

Изложение основного материала. Первоначально методы IDEF (Integrated Computer-Aided Manufacturing (ICAM) DEFinition) были разработаны с целью моделирования для поддержки интеграции предприятия, однако впоследствии они нашли широкое применение в области моделирования бизнес-процессов с целью их анализа и совершенствования в проектах по реинжинирингу бизнес-процессов.

Семейство IDEF-методов можно представить в виде схемы (рис. 1).

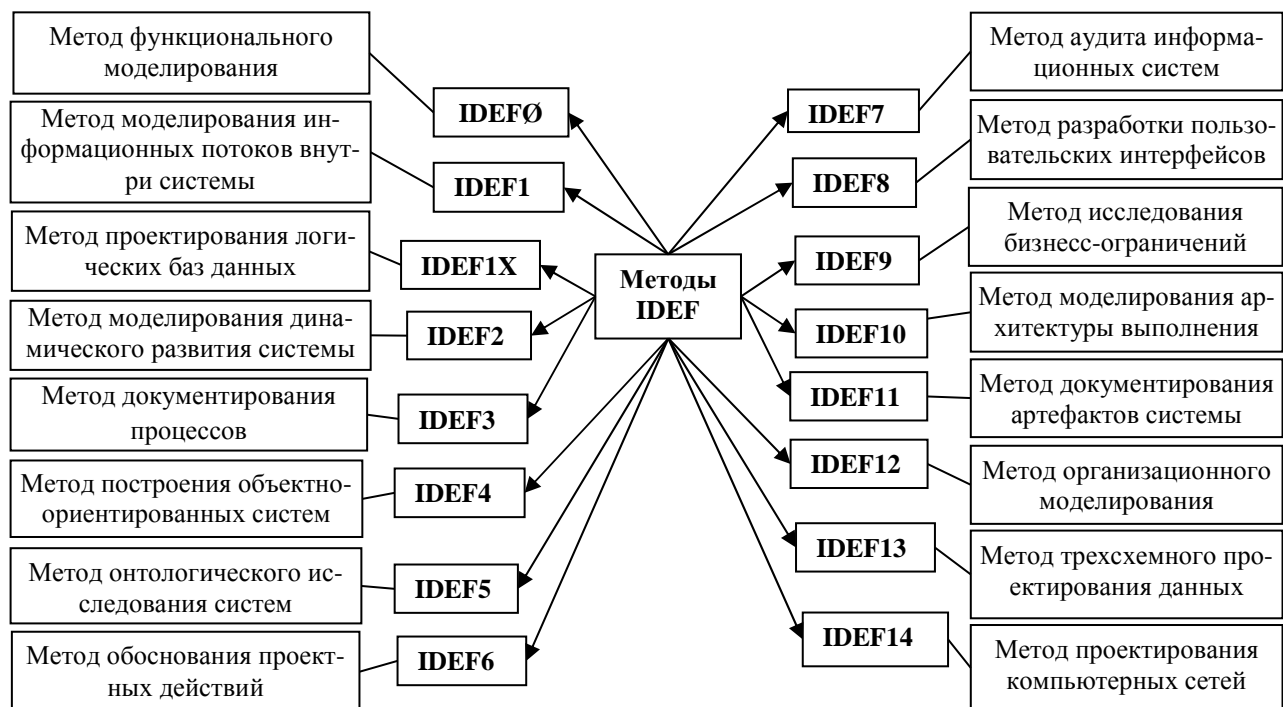

Рис. 1. Семейство IDEF-методов*.

*Разработано автором на основе [13].

На рис. 1 видно, что схема объединяет 16 различных методов моделирования данных, систем и компьютерных сетей. При этом необходимо отметить, что методы IDEF2, IDEF6, IDEF7, IDEF8, IDEF10, IDEF11, IDEF12, IDEF13, IDEF14 были востребованы, но не были разработаны и утверждены в форме стандартов, в отличие от остальных методов семейства. Поэтому в

дальнейшем будут рассмотрены возможности применения в управленческом учете стандартизированных методов IDEF.

С целью выявления возможностей применения стандартизированных IDEF-методов в управленческом учете обратимся к табл. 1, в которой представлена краткая характеристика этих методов.

Таблица 1.

Краткая характеристика стандартизированных IDEF-методов*.

Название метода	Цель метода	Главные элементы метода
IDEF0 Function Modeling.	Разработка функциональной модели, которая является структурным представлением производственной системы или среды и информации и объектов, которые функционально взаимодействуют.	Модель IDEF0 как графическое описание системы или субъекта, разработанное для специфической цели и с определенной точки зрения.
IDEF1 Information Modeling.	Разработка информационной модели, представляющей структуру информации, необходимой для поддержки функций производственной системы или среды.	Информационная модель, состоящая из двух основополагающих компонентов: диаграммы (структурные характеристики информационной модели, изображенной в соответствии с совокупностью правил и процедур, конструирующих значимое представление информации) и словаря (значение каждого элемента модели, отраженное через компендиум и указатели, которые четко определяют информацию, отраженную в модели).
IDEF1X Data Modeling.	Разработка логической модели данных посредством использования классификационных структур для поддержки функций производственной системы или среды.	Модель данных – графическая и текстовая презентация анализа, идентифицирующего необходимые данные для достижения организацией своей миссии, целей, функций, задач и стратегий для управления и нормирования организации.
IDEF3 Process Description Capture.	Документирование процессов производственной системы или среды посредством их описания экспертами в соответствующих областях.	Сценарий как повторяющаяся ситуация, совокупность ситуаций, которая описывает типичный класс проблем, адресованных организацией или системой, или как обстановка, в которой осуществляется процесс.
IDEF4 Object-oriented Design.	Развитие компонентно-основанных объектно-ориентированных сервер-клиентных систем для легкого перехода от уровня приложений и аналитических моделей требований к непосредственной разработке исходного кода.	Уровни проектирования (уровень системы, уровень приложения, низкоуровневое проектирование); проектный статус артефактов (область приложения, в переходе, область программного обеспечения); модели проектирования (статические, динамические и поведенческие) и рациональный компонент проектирования; черты проектирования, ранжируемые от общих к специфическим, дающие возможность отсроченного принятия решений.
IDEF5 Ontology Description Capture.	Развитие и эффективное управление онтологиями систем.	Онтология как каталог терминов, используемых в определенной области, правила, управляющие тем, как эти термины могут комбинироваться для получения валидных утверждений и санкционированных выводов, которые могут быть сделаны, когда такие утверждения используются в этой области.
IDEF9 Scenario-driven Info Sys Design Spec.	Обнаружение и анализ ограничений бизнес-системы.	Ограничение как отношение, сохраняющееся и принуждающее в данном контексте (под которым понимается различимая совокупность условий).

*Составлено автором на основе обработки материалов [13–20].

Из табл. 1 видно, что IDEF-методы существенно отличаются друг от друга, что не может не повлиять на различия в содержании этапов работ, необходимых в процессе их применения.

В частности, метод IDEF $\emptyset$ предполагает 3 этапа: определение с использованием аналитических инструментов и методов требований (потребностей и ожиданий клиентов); проектирование системы; построение системы [14].

Разработка информационной модели с использованием метода IDEF1 предполагает 5 фаз проектных работ: фаза 0 – установка контекста (определение масштаба модели и утверждение целей); фаза 1 – определение классов целостности; фаза 2 – определение отношений классов; фаза 3 – идентификация ключевых классов; фаза 4 – идентификация неключевых классов [15].

В свою очередь, разработка логической модели данных посредством использования метода IDEF1X также предполагает 5 фаз проектных работ, однако их содержание другое: фаза 0 – инициирование проекта (определение целей модели, разработка плана моделирования, организация команды, сбор исходных данных, принятие авторских соглашений); фаза 1 – определение сущности (идентификация сущностей, определение сущностей); фаза 2 – определение отношений (идентификация соотносящихся сущностей; определение отношений; конструирование диаграмм на уровне сущностей); фаза 3 – ключевые определения (решение неспецифических отношений; изображение функциональных видов; идентификация ключевых атрибутов; перенесение первичных ключей; оценка ключей и отношений; определение ключевых атрибутов; изображение результатов третьей фазы); фаза 4 – определение атрибутов (идентификация неключевых атрибутов; обоснование собственности атрибутов; определение атрибутов; улучшение модели, изображение результатов четвертой фазы) [16].

Документирование процессов производственной системы или среды на основе метода IDEF3 предполагает 5 повторяющихся шагов: «собери» – получение наблюдений и письменных описаний процесса; «классифицируй» – индивидуализация типов ситуаций, объектов, типов объектов, состояний объектов и отношений; «организуй» – соединение собранных и классифицированных данных; «обосновывай» – подтверждение того, что сделанные утверждения грамматически корректны; «совершенствуй» – настройка существующих структур для внедрения вновь обнаруженной информации или для упрощения представления [17].

Главными этапами реализации метода IDEF4 являются анализ требований, системное проектирование, проектирование приложений и низкоуровневое проектирование [18].

Развитие и эффективное управление онтологиями систем посредством IDEF5 предполагает 5 этапов проектных работ: организацию и масштабирование (определение цели, точки зрения и контекста для проекта развития онтологии и распределение ролей между членами команды); сбор данных (получение исходных данных для развития онтологии); анализ данных (анализ данных для извлечения онтологии); первоначальное развитие онтологии (разработка первоначальной онтологии на основе полученных данных); совершенствование и обоснование онтологии [19].

Обнаружение и анализ ограничений бизнес-системы с использованием метода IDEF9 предполагает выполнение следующих шести повторяющихся этапов: «собери» – получение наблюдений и источников свидетельств ограничений; «классифицируй» – индивидуализация контекстов, объектов, типов объектов, свойств и отношений; «выдвигай гипотезу» – постулирование возможных ограничений на основе полученных данных и свидетельств; «подтверждай» – генерирование или сбор примеров для определения того, какое из возможных ограничений заслуживает статуса ограничения; «бросай вызов» – вовлечение экспертов для тестирования выводов аналитиков на предмет достоверности; «совершенствуй» – фильтрация, улучшение, настройка и детализация характеристик ограничений [20].

Исходя из этого, представляется, что значение стандартизированных методов IDEF для управленческого учета можно обобщить следующим образом:

- метод IDEF $\emptyset$ позволяет разработать графическую функциональную модель, которая является структурным представлением производственной системы или среды и информации и объектов, которые функционально взаимодействуют;
- метод IDEF1 дает возможность разработать информационную модель, представляющую структуру информации, необходимую для поддержки функций производственной системы или среды;
- метод IDEF1X позволяет разработать логическую модель данных посредством использования классификационных структур для поддержки функций производственной системы или среды;

- метод IDEF3 позволяет документирование процессов производственной системы или среды посредством их описания экспертами в соответствующих областях;
- метод IDEF5 позволяет развивать и эффективно управлять онтологиями систем;
- метод IDEF9 делает возможным обнаружение и анализ ограничений бизнес-системы.

Таким образом, применение этих методов в управленческом учете позволяет, во-первых, проанализировать, документировать и совершенствовать бизнес-процессы; во-вторых, исследовать и улучшить систему информационного обеспечения предприятия; в-третьих, обнаружить и проанализировать ограничения бизнес-системы (рис. 2).

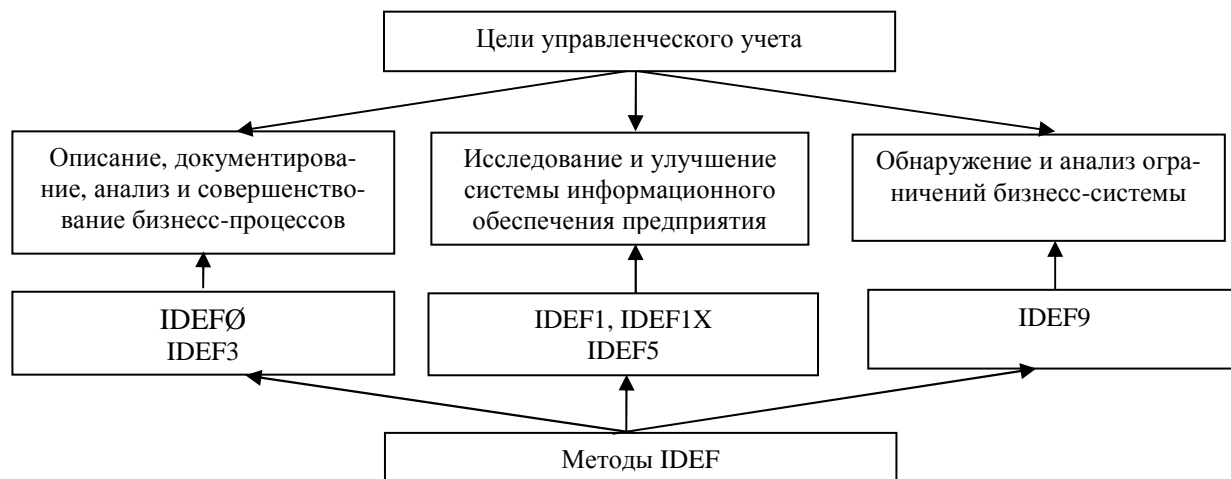

Рис. 2. Порядок применения методов IDEF в управленческом учете*.

*Разработано автором.

Выводы. На основе исследования методологии IDEF разработан научно-методический подход по применению методов IDEF в управленческом учете. Предполагается, что использование этого подхода позволит, во-первых, улучшить методическое обеспечение процесса достижения важных целей управленческого учета; во-вторых, продвинуться в решении важной научной проблемы совершенствования инструментария управленческого учета.

ЛИТЕРАТУРА

1. Селіванова Н. М. Місце та роль управлінського обліку в інформаційно-аналітичному забезпеченні прийняття управлінських рішень / Н. М. Селіванова // Економічний простір. Випуск 64. – 2012. – С. 255–264.
2. Грицак І. І. Управлінський облік у системі менеджменту підприємства: особливості організації та оцінювання / І. І. Грицак, В. М. Чубай // Науковий вісник НЛТУ України. Вип. 22.12. – Львів, 2012. – С. 219–226.
3. Довжик О. О. Роль управлінського обліку та проблеми його впровадження на підприємствах / О. О. Довжик // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2012. – № 2. – С. 174–179.
4. Бондарчук Н. В. Управлінський облік як основа створення нових і ефективних систем управління підприємством / Н. В. Бондарчук // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – 2011. – Вип. 2. – Т. 3. Економічні науки. – С. 42–48.
5. Щирба М. Т. Концепція управлінського обліку в Україні / М. Т. Щирба // Інноваційна економіка. – 2012 – № 3(29). – С. 140–146.
6. Садовська І. Б. Наукові підходи до формування сучасних концепцій управлінського обліку / І. Б. Садовська // Економічний форум. – 2012 – № 3. – С. 439–443.
7. Фатенок-Ткачук А. О. Стратегічний облік у системі управління підприємством / А. О. Фатенок-Ткачук, К. П. Замойська // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2012. – № 721. – С. 241–245.
8. Ліба Н. С. Стратегічний управлінський облік інноваційної діяльності / Н. С. Ліба // Збірник наукових праць «Економічні науки». Серія «Облік і фінанси». – Випуск 9(33). – Ч. 2. – 2012. – С. 272–279.
9. Шевчук В. Р. Стратегічний управлінський облік як система інформаційної підтримки конкурентної стратегії підприємства // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2012. – № 722. – С. 281–285.
10. Пилипенко А. А. Проектування системи стратегічного обліку промислового підприємства / А. А. Пилипенко // Проблеми економіки. – 2009. – № 3. – С. 36–46.
11. Лаговська О. А. Моніторинг наукових досліджень з проблем управлінського обліку в розрізі видів економічної діяльності: суцільний підхід / О. А. Лаговська // Вісник ЖДТУ. – 2010. – № 4(54). – С. 103–108.
12. Скрипник М. І. Аналіз авторефератів дисертацій за напрямом «Управлінський облік» за період 1991–2010 р. / М. І. Скрипник // Вісник ЖДТУ. – 2010. – № 4(54). – С. 177–184.
13. Information Integration for Concurrent Engineering (ICE): Compendium of IDEF Method Reports [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

- <http://idef.com/pdf/compendium.pdf>.
14. IDEF0 Method Report [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://idef.com/pdf/idef0.pdf>.
15. IDEF1 Method Report [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://idef.com/pdf/IDEF1MR-part1>.
16. IDEF1X Method Report [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://idef.com/pdf/Idef1x.pdf>.
17. IDEF3 Method Report [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://idef.com/pdf/Idef3_fn.pdf.
18. IDEF4 Method Report [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://idef.com/pdf/Idef4.pdf>.
19. IDEF5 Method Report [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://idef.com/pdf/Idef5.pdf>.
20. Toward a Method of Business Constraint Discovery: IDEF9 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://idef.com/pdf/idef9.pdf>.

УДК 657:004

Таймазова Э. А.

МЕТОДИКА УЧЕТА РАСЧЕТОВ С ПОДОТЧЕТНЫМИ ЛИЦАМИ В ПРОГРАММЕ «ПАРУС-БУХГАЛТЕРИЯ 7.40»

У статті обґрунтована необхідність ведення обліку розрахунків з підзвітними особами в комп'ютерній програмі. Розглянуті особливості нормативного регулювання обліку розрахунків з підзвітними особами в бухгалтерському обліку, податковому обліку, а також порядок відображення господарських операцій з обліку розрахунків з підзвітними особами в програмі «Парус-Бухгалтерія 7.40».

Ключові слова: підзвітні особи, комп'ютерний бухгалтерський облік, комп'ютерні програми.

В статье обоснована необходимость ведения учета расчетов с подотчетными лицами в компьютерной программе. Рассмотрены особенности нормативного регулирования учета расчетов с подотчетными лицами в бухгалтерском учете, налоговом учете, а также порядок отражения хозяйственных операций по учету расчетов с подотчетными лицами в программе «Парус-Бухгалтерия 7.40».

Ключевые слова: подотчетные лица, компьютерный бухгалтерский учет, компьютерные программы.

The author in an article has proved the necessity of conducting the accounting with accountable persons in the computer program. She has considered features of standard regulation of the accounting with accountable persons in accounting, the tax accounting, and also a regime of reflexion of economic operations of accounting with accountable persons in the program «Parus-Accounting 7.40».

Key words: accountable persons, computer accounting, computer programs.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день інформаційні технології та інформаційні системи стали неотъемлемою частиною будь-якої системи управління підприємством. Обсяги поступаючої інформації зростають многократно, і обробляти їх без – застосування спеціальних засобів та систем стає просто неможливо.

З збільшенням складності бізнес-процесів змінюються і вимоги до інформаційних систем – вони стають складнішими, глибшими, але в той же час гнучкими та зручними в використанні. В зв'язі з цим все більше зростає потреба в кваліфікованих, добре навчених спеціалістах, знайомих як з основними бізнес-процесами, так і з інформаційною системою не тільки з теоретичною, але і з практичною точкою зору. Тому сьогодні підготовка спеціалістів в області бухгалтерського обліку є ведучою в більшості вузів, даючи економічне виховання.

Одним з важливих розділів бухгалтерського обліку будь-якого підприємства є облік касових операцій. На кожному підприємстві бухгал-

тери стикаються з оформленням різних касових операцій та правильністю ведення обліку цих операцій, правильністю оформлення відповідних бухгалтерських документів згідно регламентуючих документів, прийнятих в Україні. Це завжди є актуальною проблемою для будь-якого підприємства України.

Аналіз досліджень та публікацій. На сьогоднішній день в науковій та спеціалізованій літературі велику увагу приділяють впровадженню та використанню автоматизованих інформаційних систем управління та сучасних технологій на підприємствах і в навчальному процесі. Але майже немає публікацій, що звертають увагу на автоматизацію окремих частин обліку, зокрема, в програмі «Парус-Бухгалтерія 7.40».

В цій області ведучим новатором залишається Житомирський державний технологічний університет, досвід викладачів якого можна впровадити в будь-якому вузі України [1]. Результати роботи викладачів та їх публікації обговорюються на регулярних конференціях.

ях Корпорации Парус [2].

Однако хотелось бы данный вопрос раскрыть в ракурсе использования программных продуктов на примере такого участка бухгалтерского учета, как учет расчетов с подотчетными лицами.

Цель статьи – показать особенности нормативного регулирования учета расчетов с подотчетными лицами в бухгалтерском учете, налоговом учете, а также порядок отражения хозяйственных операций по учету расчетов с подотчетными лицами в программе «Парус-Бухгалтерия 7.40».

Изложение основного материала. В ходе своей деятельности организации могут выдавать наличные денежные средства своим работникам на командировочные и хозяйственные расходы на основании приказа руководителя. В таких ситуациях работники являются подотчетными лицами. Порядок выдачи денежных средств под отчет и предоставления отчетности установлены Министерством финансов Украины («Положение о ведении кассовых операций в Украине» № 637 от 15.12.2004 г.). Руководителем организации определяются размеры подотчетных сумм и подотчетные лица после возвращения из командировки или по истечении срока, на который выданы денежные средства, должны представить Отчет об использовании денежных средств, предоставленных на командировки или под отчет (далее авансовый отчет).

Учет расчетов с подотчетными лицами ведется на счете 372 «Расчеты с подотчетными лицами». По дебету счета 372 в корреспонденции с кредитом счетов денежных средств отражается выдача сумм денежных средств под отчет. Израсходованные подотчетные суммы отражаются

по кредиту счета 372 в корреспонденции со счетами затрат или другими счетами в зависимости от характера произведенных расходов.

Для понимания лучше всего использовать конкретный пример, который раскроет все нюансы учета расчетов с подотчетными лицами в компьютерной программе. Итак, рассмотрим, как оформляются операции по выдаче под отчет сумм и оформлению авансового отчета в программе «Парус-Бухгалтерия 7.40». С принятием НКУ [3] произошли некоторые изменения в порядке заполнения новой формы авансового отчета, утвержденной приказом ГНАУ от 23.12.10 г. № 996, которая вступила в силу 31.01.11 г.

Допустим, что ЗАО «Кетон» (г. Киев) отправило в командировку инженера Сидоренко С.С. в г. Днепропетровск на три дня (17–19 января 2012 г.) для проведения переговоров относительно будущих поставок оборудования на ЗАО «Кетон» [4]. 14 января работнику выдали аванс – 2000 грн., и 20 января сотрудник предоставил авансовый отчет вместе с подтверждающими документами, где указал расходы на сумму 1500 грн. Остаток неиспользованного аванса работник вовремя не возвратил (в течение пяти банковских дней после дня окончания командировки). Денежные средства попали в кассу только 28 января 2012 г., а значит, с работника надо удержать 15% налога на доходы (пп. 167.1 и 170.9 НКУ) [3]. Отразим все эти операции в программе «Парус-Бухгалтерия 7.40».

В первую очередь оформляем документ *Расходный кассовый ордер* с соответствующими реквизитами (рис. 1). Его можно оформить по образцу, тогда программа сразу выберет правильную хозяйственную операцию после обработки в учете платежного документа.

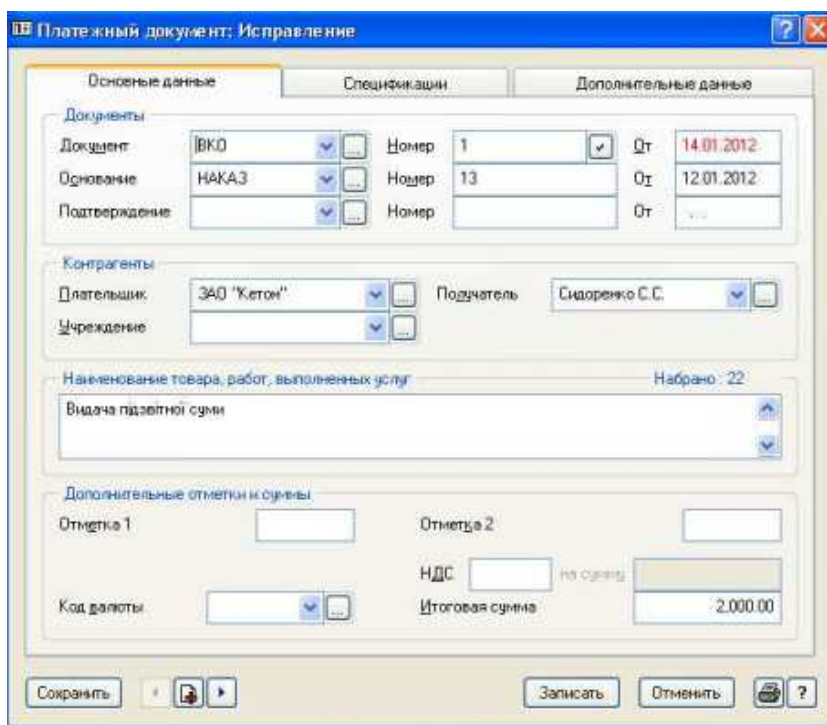

Рис. 1. Диалоговое окно *Платежный документ (вид РКО)*.

Далее, например, командой контекстного меню *Подготовка документа → Авансовый отчет* приступаем к его заполнению. Документ имеет три вкладки. Основные реквизиты и подотчетная сумма перенесены на вкладку *Основные данные* автоматически с расходного кассового ордера (рис. 2).

Вкладку *Спецификации* заполняем согласно расходам по командировке и предоставленным документам. Из нее отразится сумма в поле *Израсходовано* во вкладке *Основные данные*. И мы сразу увидим сумму, которую не использовали наше подотчетное лицо в поле *Итого: остаток* (рис. 3).

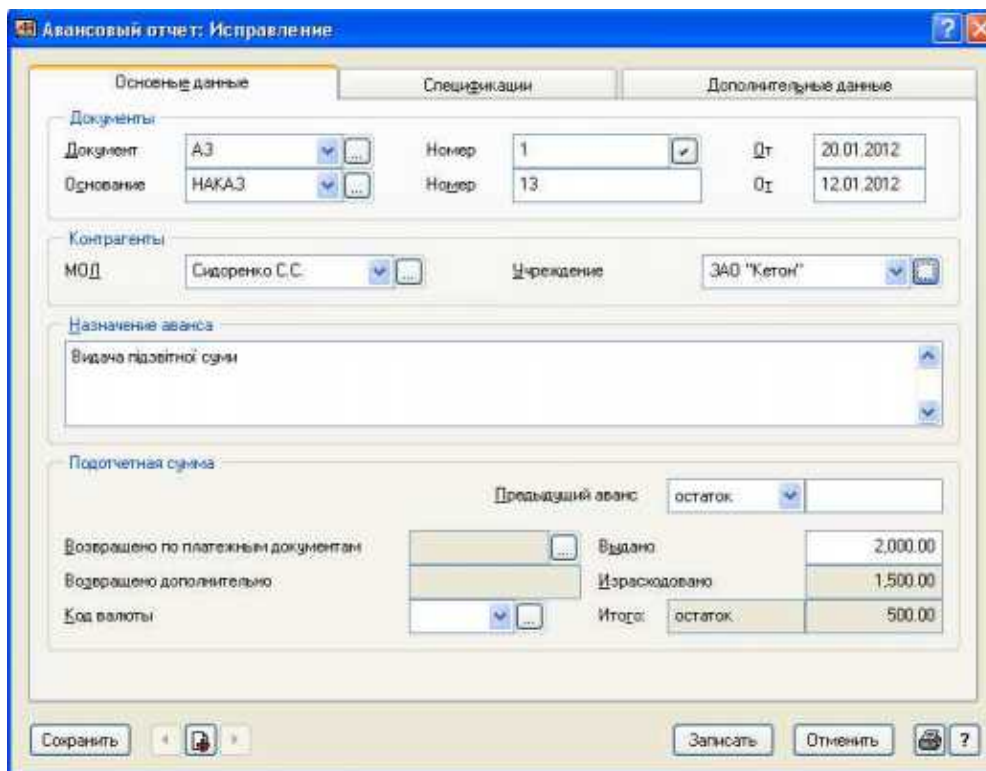

Рис. 2. Вкладка *Основные данные* документа *Авансовый отчет*.

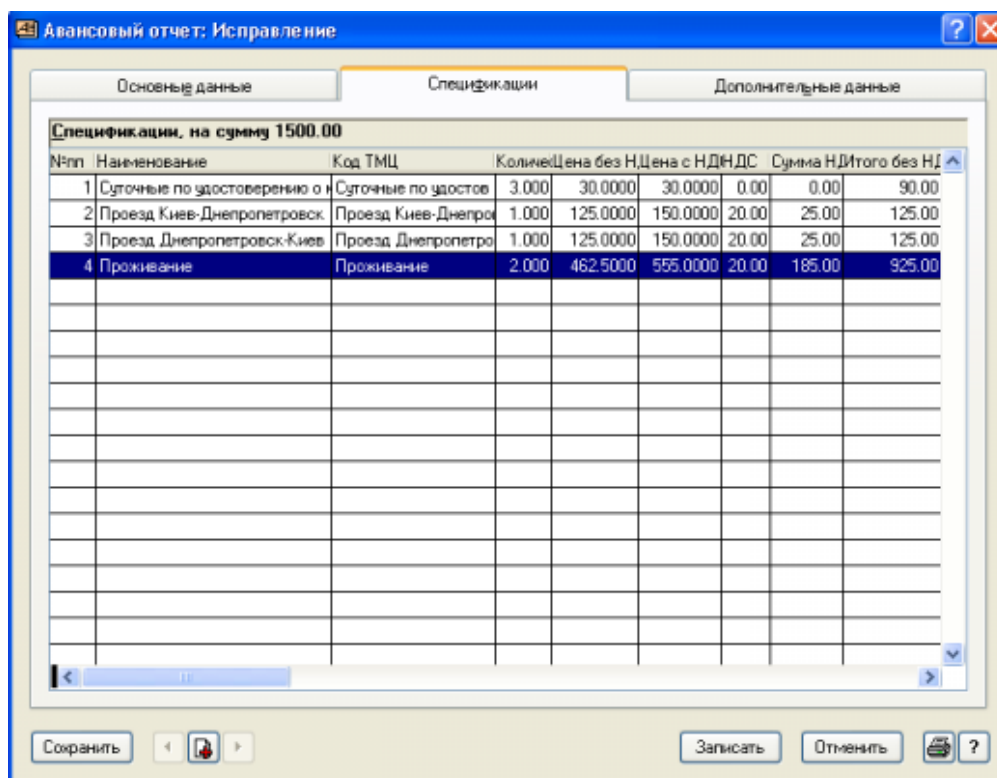

Рис. 3. Вкладка *Спецификации* документа *Авансовый отчет*.

В нашем случае, т. к. подотчетное лицо не вернуло вовремя оставшуюся сумму, заполняем и третью вкладку *Дополнительные данные*, где производим расчет штрафа, который необходимо удержать с нашего сотрудника (рис. 4). Здесь

обязательно необходимо отметить, что при создании хозяйственной операции, которая создает корреспонденцию по сумме штрафа, необходимо ввести соответствующую формулу в образец хозяйственной операции, в нашем случае: AO_SHTR.

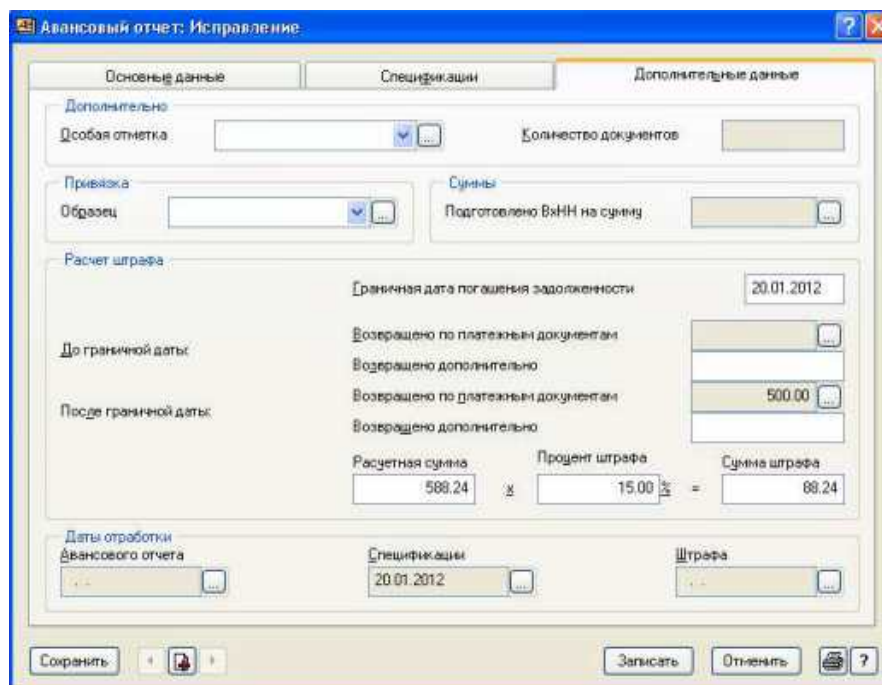

Рис. 4. Вкладка *Дополнительные данные* документа *Авансовый отчет*.

После заполнения и отработки спецификаций авансового отчета в учете, а также отработки штрафа в учете, например, командой контекстного меню *Подготовка документа* → *Платежный документ* приступаем к заполне-

нию документа *Приходный кассовый ордер* (рис. 5). Все основные поля заполнены по предыдущему документу *Авансовый отчет*, поэтому достаточно заполнить недостающие необходимые поля и отработать хозяйственной операцией в

учете.

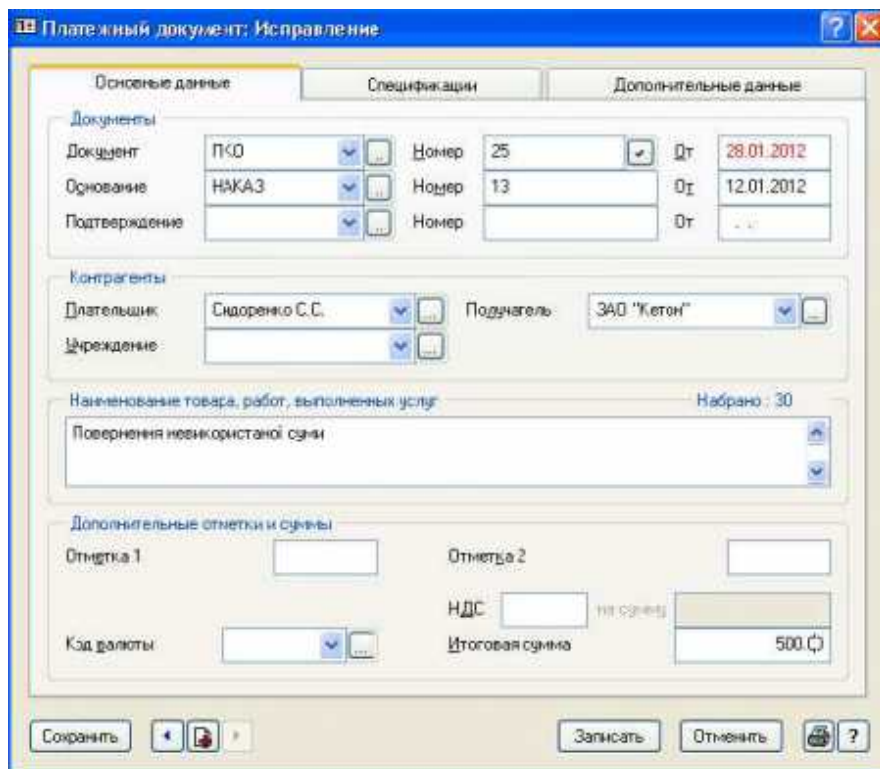

Рис. 5. Диалоговое окно *Платежный документ (вид ПКО)*.

Кроме этого, можно вручную в журнале хозяйственных операций ввести операцию по персонализации дохода работника в связи с несвоевременным возвратом остатка неиспользованного аванса – 588,24 грн., который подсчитан при помощи коэффициента 500 грн. × 1,176471 (пп. 164.5 и 170.9 НКУ [3]).

Все хозяйственные операции, созданные в программе, можно посмотреть, вызвав *Отчет о хозяйственных операциях*. В нем отражены операции, созданные при помощи документов и введенные вручную (табл. 1).

Все созданные в программе первичные документы можно распечатать, используя команду *Печать документа*.

Таблица 1.

ОТЧЕТ ПО ХОЗЯЙСТВЕННЫМ ОПЕРАЦИЯМ
с 01.01.2012 по 31.01.2012

№ опер	От кого / кому, содержание операции	Отработан в учете	Дебет счета	Кредит счета	Сумма
1	2	3	4	5	6
1	ЗАО "Кетон" / Сидоренко С.С., Видача підзвітної суми	НАКАЗ № 13 от 12.01.2012 ВКО № 1 от 14.01.2012 отр. 14.01.2012			2000.00
1			372	301	2000.00
2	() / (), Утвержден авансовый отчет	АЗ № 1 от 20.01.2012 отр. 20.01.2012			1500.00
1			92	372	90.00
2			92	372	125.00
3			92	372	125.00
4			92	372	925.00
5			641/2	372	235.00
3	() / (), Персонифицирован доход работника в связи с несвоевременным возвратом остатка	отр. 27.01.2012			588.24
1			372	372	588.24
4	() / (), Начислен налог с доходов на работника за несвоевременный возврат подотч. суммы	отр. 27.01.2012			88.24
1			661	642	88.24

5	Сидоренко С.С. / ЗАО "Кетон", Повернення невикористаних підзвітних сум	НАКАЗ № 13 от 12.01.2012 ПКО № 25 от 28.01.2012 отпр. 28.01.2012			500.00
1			301	372	500.00
	Всего				4676.48

Разнесение по счетам

№ п/п	Счет	Дебет	Кредит
1	301	500,00	2000,00
2	372	2588,24	2588,24
3	641/2	235,00	
4	642		88,24
5	661	88,24	
6	92	1265,00	
	ВСЕГО	4676,48	4676,48

Таким образом, программа «Парус-Бухгалтерия 7.40» позволяет грамотно и быстро оформлять и создавать все необходимые документы и хозяйственные операции по выдаче денежных средств подотчетным лицам, оформлению всех необходимых документов и хозяйственных операций, связанных с созданием авансового отчета, возвратом неиспользованной подотчетной суммы, а также при необходимости начисления штрафа за несвоевременный возврат неиспользованной суммы.

Кроме того, программа «Парус-Бухгалтерия 7.40» благодаря заложенным в нее инновационным принципам достаточно успешно вписывается в учебный процесс. Использование программы позволяет не только применять на практике теоретические знания и навыки, но и предоставляет достаточную гибкость в выборе форм обучения, разумном сочетании обязательных и не-

обязательных составляющих в изучении, что положительным образом влияет на качество и конкурентоспособность выпускников.

ЛИТЕРАТУРА

1. Інформаційні системи і технології в обліку : підруч. для студентів вищих навч. закл. / [Ф. Ф. Бутинець, Т. В. Давидюк, В. В. Євдокимов, С. Ф. Легенчук] ; за ред. Ф. Ф. Бутинця. – [3-є вид., перероб. і доп.]. – Житомир : ПП «РУТА», 2007. – 468 с.
2. Корпорация ПАРУС – для учебных заведений Украины : инновационные технологии управления [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://parus.ua/ru/11/67/>.
3. Налоговый Кодекс Украины [Электронный ресурс] – Режим доступа : http://www.nibu.factor.ua/info/NKU_rozd/.
4. Рорат В. Авансовый отчет: заполняем правильно / В. Рорат // Все о бухгалтерском учете. – 2011. – № 23. – С. 42.

УДК 657.36

Тараруєв Ю. О., Сейдаметова Л. Д.

ФОРМУВАННЯ ЧИСТИХ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ВІД ІНКАСАЦІЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Обґрунтовується склад елементів чистих грошових потоків від інкасації дебіторської заборгованості підприємства за товари, роботи і послуги, та наводяться співвідношення для їх визначення. Також пропонується спосіб розрахунку ставки дисконтування для визначення теперішньої вартості грошових потоків від інкасації дебіторської заборгованості підприємства.

Ключові слова: дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги, чистий грошовий потік від інкасації дебіторської заборгованості, ставка дисконтування, резерв сумнівних боргів, чиста теперішня вартість грошових потоків від інкасації дебіторської заборгованості підприємства.

Обосновывается состав элементов чистых денежных потоков от инкассации дебиторской задолженности предприятия за товары, работы и услуги, и приводятся соотношения для их определения. Также предлагается способ расчета ставки дисконтирования для определения настоящей стоимости денежных потоков от инкассации дебиторской задолженности предприятия.

Ключевые слова: дебиторская задолженность за товары, работы и услуги, чистый денежный поток от инкассации дебиторской задолженности, пруда дисконтирования, резерв сомнительных долгов, чистая нынешняя стоимость денежных потоков, от инкассации дебиторской задолженности предприятия.

The substantiation of structure of net cash flows which are appearing as a result of receivables collection and also equations to determine the value of each element of that ones is performed in the paper. The method of discount ratio determination for net evaluation of mentioned cash flows is also proposed.

Key words: *account receivable for the commodities of work and favor, clean money stream from collection of account receivable, pond of discounting, reserve of doubtful debts, net present cost of money streams, from collection of account receivable of enterprise.*

Постановка проблеми. Сьогодні все більшого поширення набуває впровадження системи управління, що орієнтована на підвищення вартості компаній і збільшення доходів їх власників. Реалізація такої системи передбачає розробку стратегії підвищення вартості, що базується на результатах моніторингу змін вартісних показників, який проводиться з метою визначення впливу на вартість компанії таких факторів, як структура капіталу, доходність інвестицій, залучення інтелектуального капіталу та ін. В окремих випадках визначається і вплив ефективності використання активів компанії на її вартість. Здебільшого, увага дослідників зосереджена на питаннях використання нематеріальних активів та основних засобів, що є об'єктами капітальних інвестицій, тоді як вплив використання оборотних активів на вартість суб'єктів господарювання потребує більш ретельного дослідження.

Найбільш розповсюдженим методом визначення вартості підприємств за умов нерозвиненості фондового ринку є дисконтування чистих грошових потоків, що генеруються діючим бізнесом на користь власників. Тому вплив використання тих чи інших активів на вартість підприємства можна визначити лише виділивши чистий грошовий потік від використання цих активів. Основна проблема, що виникає при вирішенні цього завдання, полягає у складності визначення грошового потоку від активів конкретного виду. Натомість дослідники пропонують визначити грошовий потік від власного та сукупного капіталу підприємства. Разом з тим є оборотні активи, визначення грошового потоку від використання яких не лише можливо, а й доцільно. Саме до таких активів відноситься дебіторська заборгованість підприємства за товари, роботи та послуги.

На користь необхідності розрахунку чистих грошових потоків від інкасації дебіторської заборгованості варто навести такі аргументи: по-перше, повернення дебіторської заборгованості є важливим тактичним завданням для переважної більшості підприємств і постійно потребує вирішення; по-друге, грошові потоки від інкасації дебіторської заборгованості є узагальнюючим критерієм ефективності управління активами цього виду; по-третє, виділення означених грошових потоків у складі чистих грошових потоків, що генеруються бізнесом, дозволяє визначити вплив

відносин з дебіторами на вартість підприємства.

Таким чином, теоретичне обґрунтування та практична реалізація рекомендацій, що стосуються визначення грошових потоків від інкасації дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги, варто вважати актуальним завданням, важливість якого зростає в контексті впровадження системи управління, що орієнтовна на підвищення вартості підприємств.

Аналіз літератури. Серед наукових праць, автори яких розглядають особливості формування грошових потоків в процесі діяльності суб'єктів господарювання, варто виділити роботи С. В. Валдайцева, В. Єсіпова, Т. В. Момот, В. М. Рутгайзера та інших дослідників, що спеціалізуються на проблемах оцінки бізнесу [1–5]. Крім того, особливості формування грошових потоків розглядаються в контексті вирішення науково-практичних завдань в таких сферах знань, як інвестиційний аналіз, та фінансове управління, що знаходить відображення у роботах В. Г. Блохіної, В. М. Гриньової, А. Г. Івасенко, Є. М. Сорочіної та інших [6–10].

За результатами аналізу перелічених робіт можна сформулювати такі висновки.

1. У оцінці бізнесу розрізняють чисті грошові потоки від власного капіталу компанії та від сукупного капіталу. Для дисконтування грошових потоків рекомендується застосовувати показники зваженої середньої вартості капіталу (Weighted Average Cost of Capital – WACC); модель оцінки капітальних активів (Capital Assets Pricing Model – CAPM) або модель кумулятивної побудови із використанням безризикової норми доходності.

2. Відповідно до положень інвестиційного аналізу, грошові потоки генеруються інвестиційним проектом, але їх склад не завжди конкретизується, що пов'язано із складністю прогнозування окремих елементів грошового потоку (особливо у випадку створення нового проекту). Для дисконтування грошових потоків переважно застосовуються показники інфляції країни, де реалізується проект або модель кумулятивної побудови з обґрунтуванням ризиків проекту.

3. Фінансове управління передбачає вирішення тактичних завдань підприємства, що пов'язано з визначенням грошових потоків від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Оскільки грошові потоки не прогнозують-

ся, а визначаються за фактичними даними, їх дисконтування не проводиться.

Результати аналізу робіт перелічених вище науковців вказують на те, що питання формування чистих грошових потоків від інкасації дебіторської заборгованості потребують більш детального розгляду. Тому **метою** цієї **роботи** пропонується вважати формулювання рекомендацій з визначення теперішньої вартості чистих грошових потоків підприємства від інкасації дебіторської заборгованості за товари роботи та послуги.

Виклад основного матеріалу. Загальновідомо, що грошові потоки поділяють на позитивні і негативні залежно від того, надходять кошти на підприємство чи витрачаються протягом певного періоду (найчастіше – року). Визначивши різницю між позитивним і негативним грошовим потоком отримаємо чистий грошовий потік, що характеризує кошти, які отримує підприємство за підсумками року.

Розглянемо особливості розрахунку чистого грошового потоку на прикладі з оцінки бізнесу, де практикується визначення грошового потоку, що генерується власним капіталом компанії (табл. 1).

Таблиця 1.

Формування чистого грошового потоку від використання власного капіталу підприємства*.

Складові позитивного грошового потоку (+)	Складові негативного грошового потоку (-)
чистий прибуток підприємства	дивіденди по привілейованих акціях
амортизація основних засобів	капітальні інвестиції
амортизація нематеріальних активів	зміни власного оборотного капіталу
позитивний грошовий потік	негативний грошовий потік
чистий грошовий потік	

*Складено авторами.

Аналогічно пропонується визначати чистий грошовий потік від інкасації дебіторської заборгованості підприємства за товари, роботи і послуги з включенням до його складу таких елементів.

1. Чистий прибуток.

Дебіторська заборгованість є частиною виручки від реалізації, що не отримана підприємством вчасно, тому у складі такої заборгованості можна виділити прибуток, що отримує підприємство у разі її повернення. Відповідно до «правила першої події» підприємство відображає доходи від реалізованої продукції незалежно від того, чи отримало воно кошти за таку продукцію. Тобто для виділення прибутку у складі заборгованості пропонується використовувати до-

буток дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги та чистої рентабельності реалізації [3]:

$$\times \ddot{I}_{AC} = \ddot{A}C_{\text{ОДІ}} \times D_D, \quad (1)$$

де ЧП_{ДЗ} – чистий прибуток від повернення дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги, тис. грн.;

R_p – рентабельність реалізації, частка одиниці;

DЗ_{ТРП} – дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги, тис. грн.

2. Амортизація.

Амортизаційні відрахування входять до складу витрат і повертаються на підприємство з виручкою від реалізації. Таким чином, отримуючи дебіторську заборгованість, підприємство реально (а не за даними звітності) отримує певну частину амортизаційних відрахувань. Для визначення амортизації, що припадає на дебіторську заборгованість за товари, роботи та послуги (A_{ДЗ}) пропонується застосовувати співвідношення представлене нижче [6]:

$$\dot{A}_{AC} = \dot{A} \times \frac{\ddot{A}C_{\text{ОДІ}}}{\times \dot{A}}, \quad (2)$$

де A_{ДЗ} – амортизація у складі дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги, тис. грн.;

A – загальна величина амортизації за рік, тис. грн.;

ЧВ – чиста виручка від реалізації, тис. грн.

3. Витрати на інкасацію дебіторської заборгованості.

В процесі реалізації заходів з повернення дебіторської заборгованості підприємство може витратити додаткові кошти за такими напрямками:

- витрати, пов'язані з наданням боржникам знижок у випадку негайного повернення заборгованості;
- витрати на проведення факторингу, або такі, що виникають у разі звернення до колекторських компаній;
- витрати на інформування боржників про необхідність погашення боргів;
- витрати, пов'язані зі зверненнями до судових органів з приводу повернення дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги;
- інші витрати, що стосуються повернення дебіторської заборгованості.

Враховуючи викладене вище, річний грошовий потік від інкасації дебіторської заборгованості (ЧГП_{н^{ДЗ}}) пропонується визначати за формулою [5]:

$$\times \tilde{A}I_n^{\dot{A}C} = \times \ddot{I}_{AC} + \dot{A}_{AC} - \hat{A}_{AC}, \quad (3)$$

де ЧГП_{ДЗ} – чистий грошовий потік ввід інкасації заборгованості за товари, роботи та послуги, тис. грн.;

V_{ДЗ} – витрати підприємства, пов'язані з поверненням дебіторської заборгованості.

Співвідношення (3) характеризує чистий грошовий потік від інкасації дебіторської заборгованості у разі її повного погашення протягом наступного року. Але на практиці підприємства стикаються з утворенням сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості. У зв'язку з цим виникла необхідність розрахунку резерву сумнівних боргів та визначення чистої вартості реалізації дебіторської заборгованості. Такий метод цілком виправдовує себе, якщо йдеться про визначення заборгованості поточного року, а у випадку визначення майбутніх грошових потоків краще вдатися до дисконтування грошових потоків.

Дисконтування майбутніх грошових потоків являє собою процес визначення їх теперішньої вартості з урахуванням ризику зниження їх реальної величини внаслідок дії інфляційних та інших факторів.

Найбільш розповсюджені методи визначення ставки дисконтування розроблені з урахуванням ризику діяльності підприємства в цілому, бо, як правило, необхідно було визначати майбутні грошові потоки від діючого бізнесу, або інвестиційного проекту. Так, середня зважена ціна капіталу (WACC) використовується у якості ставки дисконтування, тому що характеризує внутрішні ризики підприємства, пов'язані з використанням власного та позикового капіталу; модель оцінки капітальних активів (CAPM) розроблялася для врахування зовнішніх ризиків, пов'язаних з фінансовими інвестиціями, а модель кумулятивної побудови давала можливість підприємствам самостійно оцінювати ризики, з якими вони стикаються.

Але жоден з найбільш відомих підходів до розрахунку ставки дисконтування не враховує ризики, пов'язані з отриманням грошових потоків від використання активів конкретного виду (зокрема – дебіторської заборгованості). Тому для дисконтування грошових потоків від інкасації дебіторської заборгованості пропонується використовувати ставку дисконтування, що дозволяє враховувати можливе зниження реальної величини таких грошових потоків у майбутньому.

Головний фактор, що впливає на успішність інкасації дебіторської заборгованості – це платіжна дисципліна боржників підприємства. З урахуванням цього для розрахунку коефіцієнту дисконтування грошових потоків від повернення заборгованості за товари, роботи, послуги краще обрати показник, що відображає вірогідність неповернення заборгованості. На нашу думку, таким показником є відношення сумнівної дебіторської або безнадійної заборгованості до її загальної величини. Сумнівна та безнадійна заборгованість характеризується резервом сумнівних

боргів. Тому показник для дисконтування грошових потоків від повернення дебіторської заборгованості пропонується визначати таким чином [3]:

$$R_{\dot{A}C} = \frac{\dot{D}\dot{N}\dot{A}}{\dot{A}C_{\text{оді}}}, \quad (4)$$

де $R_{\text{ДЗ}}$ – ставка дисконтування для грошового потоку від інкасації дебіторської заборгованості, частка одиниці;

РСБ – резерв сумнівних боргів, тис. грн.;

$\text{ДЗ}_{\text{ГРП}}$ – дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги за первісною вартістю, тис. грн.

Ризики зменшення грошових потоків від повернення дебіторської заборгованості через поведінку боржників є характерними саме для цього виду активів, але разом з тим теперішня вартість таких грошових потоків знижується і внаслідок впливу інфляції. З урахуванням цього формула для розрахунку дисконтованого грошового потоку від інкасації дебіторської заборгованості ($\text{ДЧГП}_n^{\text{ДЗ}}$) виглядає так [1; 4; 10]:

$$\dot{A} \times \dot{A} \dot{I}_n^{\dot{A}C} = \times \dot{A} \dot{I}_n^{\dot{A}C} / [(1 + R_{\dot{A}C}) \times (1 + \text{inf})]^n, \quad (5)$$

де $R_{\text{ДЗ}}$ – ставка дисконтування для грошового потоку від інкасації дебіторської заборгованості, частка одиниці;

$\text{ЧГП}_n^{\text{ДЗ}}$ – чистий грошовий потік i -го року від інкасації заборгованості за товари, роботи та послуги, тис. грн.;

inf – річний темп інфляції, частка одиниці;

n – порядковий номер року.

Практичне застосування рекомендацій щодо визначення грошових потоків від інкасації дебіторської заборгованості дозволяє обґрунтовувати рішення щодо мінімізації дебіторської заборгованості підприємства за товари, роботи та послуги, а також дає змогу визначити вплив відносин з боржниками на вартість підприємства.

Узагальнюючи викладене вище варто зробити такі **висновки**.

1. Дебіторська заборгованість являє собою активи, що виключені з обороту і не використовуються підприємством, тому у разі успішної інкасації такої заборгованості утворюються чисті грошові потоки.

2. Виділення чистого прибутку та амортизації, що припадають на дебіторську заборгованість за товари, роботи та послуги, а також врахування витрат на повернення такої заборгованості дає змогу визначити грошові потоки від інкасації заборгованості.

3. Для визначення теперішньої вартості грошових потоків від повернення заборгованості про яку йдеться, пропонується використовувати ставку дисконтування, що розраховується як співвідношення резерву сумнівних боргів та пе-

рвісної вартості заборгованості. Саме такий показник дисконтування найкраще враховує специфіку дебіторської заборгованості і ризик її неповернення.

4. Розрахунок загальної величини чистих дисконтованих грошових потоків від інкасації дебіторської заборгованості дозволяє оцінити вплив відносин з боржниками підприємства на величину його вартості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Валдайцев С. В. Оценка бизнеса и управление стоимостью предприятия : учеб. пособ. для вузов / С. В. Валдайцев. – М. : ЮНИТИ, 2001. – 720 с.
2. Есипов В. Оценка бизнеса / В. Есипов, Г. Маховиков, В. Теренова. – СПб. : Питер, 2003. – 416 с.
3. Момот Т. Оцінка вартості бізнесу: сучасні технології / Т. Момот. – Харків : Фактор, 2007. – 224 с.
4. Рутгайзер В. М. Оценка стоимости бизнеса / В. М. Рутгайзер. – М. : Маросейка, 2007. – 448 с.
5. Эванс Ф. Ч. Оценка компаний при слияниях и поглощениях / Ч. Фрэнк Эванс, Дэвид М. Бишоп ; [пер. с англ. А. Шматова]. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2004. – 331 с.
6. Блохина В. Г. Инвестиционный анализ / В. Г. Блохина. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2004. – 315 с.
7. Ивасенко А. Г. Инвестиции: источники и методы финансирования / А. Г. Ивасенко, Я. И. Никонова. – [3-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Омега-Л, 2009. – 261 с.
8. Інвестиційний менеджмент : навчальний посібник / [В. М. Гриньова, В. О. Коюда, Т. І. Лепейко, О. П. Коюда, Ю. М. Великий]. – [2-ге вид., доопр. і доп.]. – Харків : Инжек, 2005. – 664 с.
9. Кончина Н. В. Финансовый менеджмент : учебное пособие для вузов / Н. В. Колчина, О. В. Португалола, Е. Ю. Макеева ; [под ред. Н. В. Колчиной]. – М. : ЮНИТИ, 2008. – 464 с.
10. Сорокина Е. М. Анализ денежных потоков предприятия: теория и практика в условиях реформирования российской экономики / Е. М. Сорокина. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 173 с.